

ВПЛИВ БЕЗРОБІТТЯ НА ОСНОВНІ МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ КРАЇНИ

к.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи Гончар Г.П.

Чортківський інститут підприємництва і бізнесу, ТНЕУ

У цілому ринки праці є складними системами, механізм дії яких заснований на вартісних принципах зв'язків і узгодженні економічних інтересів різноманітних груп роботодавців та економічно активного населення. Їх взаємодія формується під впливом конкретної соціально-економічної і політичної ситуації в країні, регіоні, конкретному підприємстві, а також з урахуванням зміни ціни праці.

Формування і функціонування українського ринку праці в даний час визначається “важким тягарем спадковості”, великою кількістю проблем, які накопичені протягом декількох десятиліть. Серед них можна виділити декілька чинників.

По-перше, в умовах одержавленої економіки були відсутні підприємницька активність і вільна праця. Тому в процесі приватизації основні суб'єкти ринку праці – підприємець і найнятий робітник – виявилися абсолютно невідповідними і нездібними працювати в ринкових умовах.

По-друге, держава, що виступала єдиним покупцем праці, створила умови для загальної зайнятості. У результаті відповідних дій виникли великі протиріччя між формально повною зайнятістю працівників і фактично низькою ефективністю виробництва.

По-третє, відбувається загальне погіршення соціально-економічної ситуації в країні, що може бути зумовлене катастрофічним спадом виробництва. Безперервно зростають масштаби прихованого безробіття, що призводить до неухильного зменшення реальної заробітної плати, хронічних її затримок і невиплат, багатьох працівників відправляють у вимушені відпустки без утримання.

З прихованим безробіттям пов'язано існування в перехідному періоді неофіційної економіки. У цих умовах частина громадян змушена шукати альтернативні джерела доходу, безпосередньо не беручи участі у відносинах на ринку праці. Тут мається на увазі надання таких індивідуальних послуг, які не підлягають оподаткуванню, як ведення особистого підсобного господарства, виконання обробних і будівельних робіт, надання ремонтних, побутових та інших послуг [1, с. 9].

Водночас в умовах кризи попит на працю і її пропозиція існують. Але залежно від спеціальностей, категорії співвідношення між ними, кон'юнктура ринку праці може бути трьох типів:

- дефіцит кадрів;
- повна зайнятість (рівновага);
- безробіття [2, с. 155].

Економіка колишнього СРСР може слугувати яскравим прикладом дефіциту кадрів, який забезпечувався не ефективною роботою підприємств і структурою зайнятості, а суто адміністративно-політичними методами. Як ми вже відзначали, домогтися стану повної зайнятості в реальному житті практично неможливо. Тому зупинимося на стані ринку праці, коли є надлишок пропозиції праці, тобто безробіття.

В умовах функціонування ринкової економіки безробіття розглядається як її природна і невід'ємна частина. Реально попит на робочі місця пред'являє не все працездатне населення. Тому особлива роль у вивченні цього явища відводиться аналізу типів безробіття. Залежно від характеру причин, що призводять до виникнення безробіття, більшість сучасних економістів (С.В. Попов, П.С. Єщенко, Ю.І. Палкін, О.А. Грішнова та ін.) виділяють три основні види: фрикційне, структурне і циклічне.

Різні автори визначають кількісну величину природного рівня безробіття неоднаково. Для західних країн він варіює в межах 4–6%, для пострадянських країн – 3 – 5 % [3, с. 335]. В умовах сьогодення рівень безробіття в Україні (7,5%) нижчий, ніж у середньому в країнах Євросоюзу, де він дорівнює 11,7%.

У грудні 2012 року найнижчий рівень безробіття було зареєстровано в Австрії (4,3%), Німеччині і Люксембурзі (по 5,3%) і Нідерландах (5,8%). Найвищий рівень безробіття в грудні 2012 року було зареєстровано в Греції (26,8% у жовтні 2012 року) та Іспанії (26,1%) [4].

Критичним значенням безробіття у світовій практиці прийнято вважати 8-10-відсотковий рівень. Водночас рівень безробіття в окремо взятій країні залежить від фази економічного циклу, в якій перебуває економіка, і політики держави у сфера зайнятості.

Зміни, що відбуваються сьогодні в нашій країні у сфері зайнятості, можна охарактеризувати як структурно-технологічний регрес. Окрім цього, ситуація ускладнюється кризою, зумовленою циклічним розвитком економіки, у результаті якої відбулося зниження ділової активності, що зруйнувало систему гарантованої зайнятості, яка існувала впродовж декількох десятиліть, і призвело до виникнення циклічного безробіття. Головною особливістю цього типу безробіття є різке скорочення попиту на працю, спричинене спадом, тобто тією фазою економічного циклу, яка характеризується недостатністю загальних або сукупних витрат. У даний час в умовах обвального падіння виробництва циклічне безробіття визнається переважаючою формою.

Оцінюючи розміри безробіття, необхідно розуміти, що перевищення природного рівня безробіття призводить до великих економічних витрат, які оцінюються кількістю невипущеної продукції. Економісти визначають цю втрачену продукцію як відставання обсягу ВВП. Відомий дослідник у галузі макроекономіки Артур Оукен вивів математичне відношення між рівнем безробіття і відставанням обсягу ВВП, яке отримало назву закон Оукена. Це відношення показує, що якщо фактичний рівень безробіття перевищує природний рівень на один відсоток, то відставання обсягу ВВП складає 2,5% [3, с. 338]. На підставі цього закону можна розрахувати абсолютні втрати продукції за будь-якого рівня безробіття або обчислити показники безробіття, знаючи обсяги зниження продукції, що випускається.

Слід зазначити, що дана залежність виступає порушенням макроекономічної рівноваги і призводить до того, що державний бюджет зазнає збитків від скорочення податкових надходжень і виплати допомоги по безробіттю; за період незайнятості працівник втрачає професійні навички і на його перепідготовку потрібні кошти; особливу небезпеку для економіки становить зростання безробіття, що супроводжується інфляцією (стагфляцією).

Список використаних джерел:

1. Новікова О. Напрями вдосконалення державного та регіонального управління щодо збереження та розвитку трудового потенціалу України / О. Новікова // Україна : аспекти праці. – 2005. – № 2. – С. 3-13
2. Петюх В. М. Ринок праці : навч. посіб. / В. М. Петюх. – К. : КНЕУ, 1999. – 288 с.
3. Тимош І. М. Економіка праці : навч. посіб. / І. М. Тимош. – Тернопіль : Астон, 2001. – 347 с.
4. УНІАН-економіка. – Режим доступу <http://economics.unian.net/ukr/news/155976-riven-bezrobittya-v-es-u-grudni-ne-zminivsy.html>